

RZEKI WIELKIE

gm. Kłomnice
woj. częstochowskie

6369

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Mh. inv. 6368

BIBLIOTEKA

Zarząd Ochrony i Rozsewiania Zespołu Pomoc. Narod.

Nr inv. 6369 dep
ul. Szwoleżerów 9, tel. 29-67-70

ANALIZA I OCENA WARTOŚCI ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ ZIELENI

<p><u>Park</u>, ogród, aleja, zieleń towarzysząca</p> <p>Rodzaj parku/ogrodu: klasztorny, zamkowy, pałacowy, <u>dworski</u>, miejski</p> <p>Czas powstania: <u>poł. XIX w.</u></p> <p>Forma stylowa: <u>krajobrazowy</u></p> <p>Wielkość: <u>2,33 ha</u></p>		<p>Nazwa: <u>RZĘKI HIELKIE</u></p> <p>Adres: <u>gm. Kłomnice</u></p> <p>Województwo: <u>Łęstochowa</u></p> <p>Użytkownicy: <u>Szkoła Podstawowa</u></p>	
--	--	---	--

K R Y T E R I A		0	1	2	3	4
		zły	mierny	db	b. db	

A Wartości zabytkowe	I.	Stopień przetrwania elementów dawnego układu przestrzennego				
		1. Osie i ciągi kompozycji (relacja z architekturą)		+		
		2. Układ dróg		+		
		3. Stopień przetrwania starodrzewia		+		
		4. Układ wodny i pierw. ukształt. terenu			+	
		5. Zachowanie dawnych elementów architektury i małej architektury			+	
	II.	Wartość układu przestrzennego				
		1. Jednorodność stylu całego układu lub wysoka czytelność nawarstwień stylowych		+		
		2. Wartość historyczna układu (dawność)		+		
		3. Wartość obiektów architektury			+	
		4. Reprezentatywność lub unikalność w skali regionu lub kraju		+		
		5. Wartości krajobrazowe i estetyczne			+	
	III.	Wartości tradycji historycznej (w sensie potencjonalnych walorów turystycznych)				
		1. Związek obiektu z postaciami lub wydarzeniami historycznymi	+			
	Wartości zabytkowe ogółem					
B Wartości przyrodnicze i ekologiczne	I.	Wartości przyrodnicze i ekologiczne				
		1. Rzadkie gatunki drzew i krzewów	+			
		2. Drzewa o charakterze pomników przyrody			+	
		3. Intensywność zadrzewienia		+		
		4. Stan zdrowotny drzewostanu		+		
		5. Znaczenie ekologiczne			+	
	Wartości przyrodnicze ogółem					
Ogólna ocena obiektu						

Analizę sporządził:

Data:

Włodzisław Włodzisławski
10. VIII - 88.

Włodzisław Włodzisławski

Uwaga dotycząca koniecznej doraźnej interwencji w zakresie zmiany sposobu użytkowania obiektu oraz działań konserwatorskich w odniesieniu do zadrzewienia i obiektów architektonicznych — podać na odwrocie karty!

Uniwersytet Łódzki

Interdyscyplinarny Zespół Naukowo-Badawczy Ochrony Środowiska

90-237 Łódź, ul. Banacha 12, tel. 813-14

Nr tematu

Nr umowy12.....

Data ..5.07.1987.....

Temat : Katalog zabytkowych parków i ogrodów
województwo ...częstochowskie.....

Zadanie : Ewidencja zabytkowej zieleni .parku dworskiego..
miejscowośćRzeki Wielkie.....
gminaKronnica.....

Autorzy ..Leszek Kucharski..

Konsultant

Andrzej Grzyl
.....

dr Janusz Hereźniak

Zleceńodawca ..Urząd Wojewódzki w Częstochowie.....

Rok wykonania ...1987.....

Kierownik tematu

Kierownik Zespołu

prof. dr Romuald Olaczek

UŁ, 89/PO...500

BIBLIOTEKA
Zarząd Ochrony Zabytków i Zespół Pałac-Ogród.
ul. Szwoleżerów Nr 9, tel. 29-61-78
Nr. Inw. 6369 dep

M E T R Y C Z K A P A R K U - O G R O D U

1.	<u>Adres: miejscowość /dzielnica, ulica nr posesji/</u> Rzeki Wielkie		<u>gmina</u> Klęmnice	<u>Województwo</u> częstochowskie
2.	<u>Nazwa parku:</u> <u>aktualna:</u>		<u>dawna:</u>	
3.	<u>Rodzaj parku i stan jego zachowania:</u> park krajobrazowy, częściowo zniszczony			
4.	<u>Czas powstania i najważniejsze fazy przekształceń:</u> pocz. XIX w.			<u>Autor:</u> nieznany
5.	<u>Powierzchnia parku:</u> <u>Ogółem ha</u> 2,33	<u>w tym wód w ha</u>	<u>Istniejące budynki:</u> 1,0 wartościach zabytkowych dwór	
6.	<u>Nr i data rejestru parku-ogrodu</u> 226/76	<u>6a. Opinia Komisji Konserwat.</u>	<u>2. Inne:</u> Budynki gospodarcze, sala gimnastyczna	
7.	<u>Użytkownicy obiektu:</u> Szkoła Podstawowa w Rzekach Wielkich			
8.	<u>Istniejące dokumentacje data i autor/:</u>	<u>1. Pomiar sytuacyjno-wysokościowy:</u> brak		<u>2. Inwentaryzacja zieleni:</u> brak
	<u>3. Studium historyczne:</u>	<u>4. Założenia techniczno-ekonomiczne:</u> brak		<u>5. Dokumentacje branżowe, techniczne i ekspertyzy:</u> brak
9.	<u>Przeprowadzone remonty:</u>	<u>Budynków</u> w latach 60-tych	<u>Parku</u>	<u>Metrykę sporządził:</u> <u>Data:</u> 10.1987 L. Kucharski

Park dworski w Rzekach Wielkich

Położenie

Park w Rzekach Wielkich leży przy drodze Mstów - Garnek, ok. 18 km na północny zachód od Częstochowy. Obiekt leży na lewym brzegu Warty.

Krótką analiza historyczna

Źródła historyczne podają, że już w XVI w. był w Rzekach Wielkich dwór /1/. Dwór modrzewiowy obecnie istniejący został wybudowany dla rodziny Komornickich w drugiej połowie XVIII w. /po 1791 r./. Po wybudowaniu dworu powstał wokół niego ogród ze stawem /w miejscu obecnych żegów nadrzecznych/, wskazuje na to plan dóbr Rzeki Wielkie wykonany w 1791 r. dla Jana Komornickiego. Około połowy XIX w. majątek staje się własnością Salezego Chrzanowskiego, po śmierci którego /1897/ odziedziczyła go Stefania z Chrzanowskich Szwajcerowa /3/. W 1918 r. właścicielką dóbr została Helena Łącka. W tym czasie następuje częściowa parcelacja folwarku. W 1923 r. dobra Rzeki Wielkie kupił Aleksander Chrzanowski, syn Feliksa, wnuk Salezego Chrzanowskiego /3/.

Po parcelacji majątku w 1945 r. dwór z resztówką należał do Gminnej Rady Narodowej. W budynku dworu znajdowały się kolejno: sklep GS, mieszkania prywatne i ośrodek kolonijny /2/. Od 1964 r. mieści się tu Szkoła Podstawowa /4/.

Charakterystyka stanu aktualnego

Park dworski w Rzekach Wielkich leży na północnym stoku doliny Warty. Od koryta rzeki oddziela go szeroki pas żegu nadrzeczного, od zachodu park graniczy z łąką a od wschodu z polem i łąką. Północną granicę założenia stanowi droga.

Do dworu /fot. 1/ wiedzie szeroka aleja obsadzona po obu stronach podwójnymi rzędami drzew. W skład wewnętrznych rzędów drzew wchodzi klony zwyczajne i jawory, na zewnątrz rosną graby. Część parku leżąca

po wschodniej stronie alei porasta skupina luźno rozmieszczonych drzew w składzie której dominuje robinia. Rośnie tu najgrubsze drzewo parku - wiąz szypułkowy o obwodzie 3,60 m /fot. 3/. W południowej części tego fragmentu parku wśród drzew zwracają uwagę swoimi rozmiarami: grab pospolity o obwodzie 2,30 m i robinia o obwodzie 3,25 m /fot. 5/. Na południowym krańcu opisywanej skupiny rosną w rzędzie cztery potężne robinie o obwodach: 2,35, 2,25, 3,20 i 2,85 m. Część parku położoną na zachód od alei wypełnia boisko szkolne ograniczone od zachodu rzędem drzew w skład którego wchodzi: robinie, klony, brzozy, graby i topole.

Przed frontem dworu znajduje się kwiatnik otoczony niskim drewnianym ogrodzeniem, rosną na nim m.in. bukszpan, jaśminowiec, irga, żylister szorstki.

Część parku położona od strony południowej dworu ma charakter gospodarczy. Wschodnią część opisywanego fragmentu parku zajmuje niewielki ogród warzywny oraz zabudowania gospodarcze otoczone drewnianym ogrodzeniem. Przed budynkiem gospodarczym rośnie okazała lipa drobno-listna o obwodzie 3,35 m /fot. 4/. Prawie na środku południowej części parku stoi nowy budynek szkolny, w którym mieści się sala gimnastyczna i izby lekcyjne. Za budynkiem rośnie niewielka kępa drzew złożona z klonów pospolitych, kasztanowców i nielicznych okazów olszy czarnej. W południowo-zachodnim rogu parku znajduje się mały staw otoczony drzewami. W pobliżu wschodniej elewacji dworu rośnie niewielka kępa drzew, wśród której uwagę zwracają stare graby i potężna lipa.

Park otoczony jest ogrodzeniem z siatki metalowej.

Skrócona inwentaryzacja roślin

1. Bez czarny - *Sambucus nigra*
2. Brzoza brodawkowata - *Betula verrucosa* 9 szt.
3. Bukszpan pospolity - *Buxus sempervirens*
4. Czeremcha amerykańska - *Radus serotina*

5. Dąb czerwony - *Quercus rubra* 1 szt.
6. Dąb szypułkowy - *Q. robur* 1 szt.
7. Grab pospolity - *Carpinus betulus* 40 szt.
8. Grusza polna - *Pirus communis* 2 szt.
9. Irga - *Cotoneaster* sp.
10. Jabłoń domowa - *Malus domestica* 2 szt.
11. Jarzab pospolity - *Sorbus aucuparia* 1 szt.
12. Jaśminowiec panieński - *Philadelphus virginialis*
13. Jesion pensylwański - *Fraxinus pennsylvanica* 5 szt.
14. Jesion wyniosły - *F. excelsior* 4 szt.
15. Kasztanowiec biały - *Aesculus hippocastanum* 14 szt.
16. Klon jawor - *Acer pseudoplatanus* 8 szt.
17. Klon jesionolistny - *A. negundo* 1 szt.
18. Klon pospolity - *A. platanoides* 22 szt.
19. Lilak pospolity - *Syringa vulgaris*
20. Lipa drobnolistna - *Tilia cordata* 5 szt.
21. Olsza czarna - *Alnus glutinosa* 1 szt.
22. Orzech włoski - *Juglans regia* 6 szt.
23. Robinia akacjowa - *Robinia pseudoacacia* 44 szt.
24. Sosna pospolita - *Pinus silvestris* 1 szt.
25. Śliwa lubosza - *Prunus insititia*
26. Świerk kłujący - *Picea pungens* 3 szt.
27. Topola - *Populus x hybrida* 20 szt.
28. Wiąz szypułkowy - *Ulmus laevis* 5 szt.
29. Wiśnia pospolita - *Cerasus vulgaris*
30. Żyłistek szorstki - *Deutzia scabra*

Stan zachowania parku

Park w Rzekach Wielkich jest niewielkim założeniem ogrodowym o charakterze krajobrazowym. Ogród ten jest jednym z wielu tego typu obiektów spotykanych wokół małych polskich dworców wiejskich. Styl

tego typu parków zwany "dworkowym" charakteryzuje się prostą, jednoosiową kompozycją oraz zwykle mało zróżnicowanym gatunkowo drzewostanem z ~~dominacją~~ dominacją gatunków rodzimych w ich składzie.

Kompozycja ogrodu w Rzekach Wielkich, w ostatnich czterdziestu latach zmieniła się w niewielkim stopniu. W północno-zachodniej części parku powstało boisko, nieco inaczej zagospodarowana była część parku leżąca przed frontem dworku. Należy przypuszczać, że ubyło nieco starych okazów drzew z drzewostanu parku. Na wschód od obecnych grabie założenia ogrodowego znajdował się sad, z którego pozostało kilka orzechów włoskich.

Park znajduje się w dobrym stanie, jednakże stary drzewostan wymaga konserwacji. Pozbawiony zabiegów pielęgnacyjnych drzewostan parku stanowi duże niebezpieczeństwo dla uczniów szkoły podstawowej znajdującej się we dworze.

Rola obiektu w krajobrazie

Park w Rzekach Wielkich otacza zabytkowy, modrzewiowy dworek, stanowiąc odpowiednią oprawę dla tego obiektu. Urozmaica on także rolniczy, ubogi w lasy krajobraz tej części województwa częstochowskiego. Park stanowi nie tylko miłe otoczenie dla szkoły podstawowej mieszczącej się we dworze, ale może być również obiektem o znaczeniu dydaktyczno-wychowawczym /poglądowa nauka biologii, prace społecznie użyteczne itp./.

Wnioski

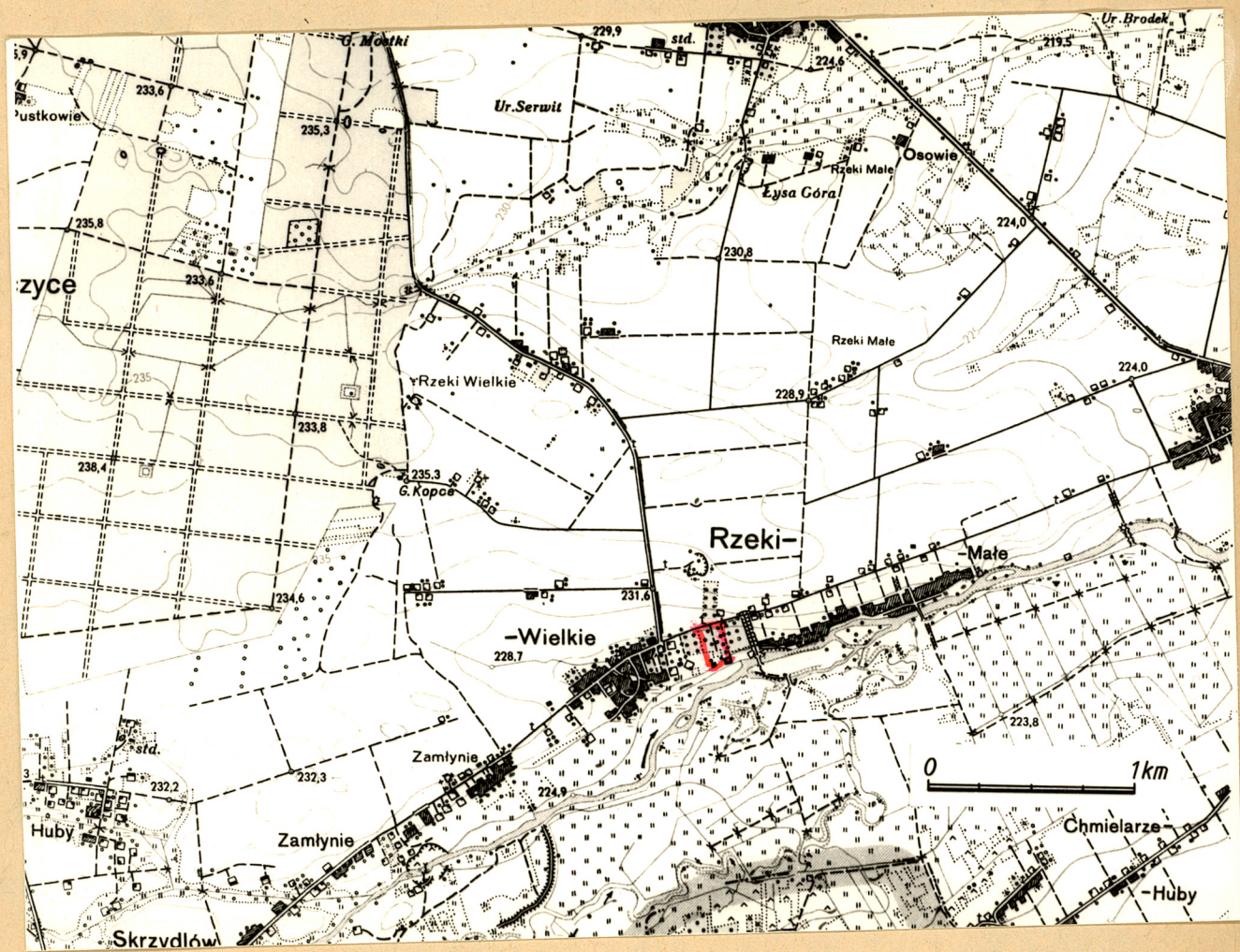
1. Park należy objąć ochroną konserwatorską w granicach określonych na planie.
2. Za pomniki przyrody należy uznać 7 drzew, które oznaczone na planie następującymi numerami:

1/ wiąz szypułkowy	o obwodzie	3,60 m
2/ lipa drobnolistna	"	3,45 m
3/ grab pospolity	"	2,25 m

4/ grab pospolity	o obwodzie	2,30 m
5/ robinia akacjowa	"	3,25 m
6/ grab pospolity	"	2,00 m
7/ lipa drobnolistna	"	3,35 m

Literatura

1. Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego ...
2. Dokumentacja historyczna dworu w Rzekach Wielkich
3. Księga hipoteczna nr 188 /PBN w Częstochowie/
4. Drzał M. 1975. Parki w Polsce. Dokumentacja Geograficzna 1-2.

Fot. 1. Rzeki Wielkie. Dwór od strony frontowej.
 fot. J. Hereźniak 7.11.1972r.

Fot. 2. Rzeki Wielkie. Elewacja południowa dworu.
 fot. J. Hereźniak 7.11.1972 r.

Fot.3. Rzeki Wielkie.Pomnikowy wiaź szypułkowy.
fot.A. Grzyl 1987.

Fot. 4 . Rzeki Wielkie. Lipa drobnolistna w południowo -
zachodniej części parku.
fot. A. Grzyl 1987

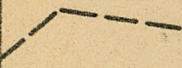
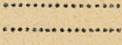

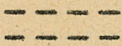

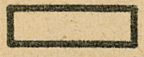

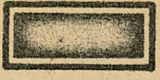
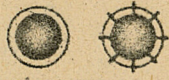
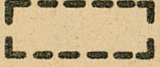

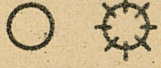

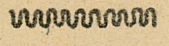
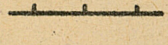

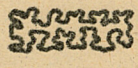

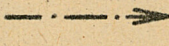
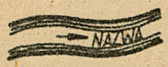
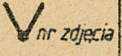

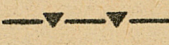

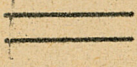

Fot. 5. Rzeki Wielkie. Stary grab i robinia rosnące
w pobliżu dworu.
fot. A. Grzyl 1987.

Fot. 6. Rzeki Wielkie. Grab w skupinie drzew rosnących
na południowy zachód od dworu.
fot. A. Grzyl.

LEGENDA DO PLANU PARKU.

	Aktualna granica parku.		Ślady dróg dawnych.
	Pierwotna granica parku.		Drogi założone współcześnie.
	Budynki murowane.		Masyw starodrzewia.
	Budynki drewniane.		Szpalery lub aleje.
	Budynki murowane o wartościach zabytkowych.		Pojedyncze stare drzewa liściaste i iglaste.
	Budynki drewniane o wartościach zabytkowych.		Drzewa uznane za pomniki przyrody.
	Miejsca lub pozostałości budynków zabytkowych.		Masyw drzewostanu młodego.
	Rzeźby parkowe.		Pojedyncze młode drzewa liściaste i iglaste.
	Ogrodzenie trwałe.		Skupiny krzewów.
	Ogrodzenie trwałe o wartościach zabytkowych.		Zywopłoty.
	Ogrodzenie nietrwałe.		Powierzchnie trawiaste.
	Bramy i furtki.		Kwietniki.
a/ b/ 	a/ Aktualne wejście do parku. b/ Dawne wejście do parku.		Osie kompozycji.
	Baseny, fontanny.		Osie widokowe.
	Rzeki, strumienie.		Stanowisko i kierunek wykonania zdjęcia fotograficznego.
	Naturalny zbiornik wodny.		Granice ochrony zabytkowego założenia.
	Naturalny zbiornik wodny zarośnięty szuwarami.		Granice ochrony zewnętrznych powiązań widokowych.
	Skarpy.		Granice ochrony ekologicznej.
	Drogi dawne dobrze zachowane.		

